

"STAT OG MARKED"

Opgavekommissionen i samfundsfag.

RETNINGSLINIER FOR CENSUR AF STUDENTEREKSAMENSOPGAVERNE 2007-5-1 OG 2007-5-3.

Generelle bemærkninger.

Retningslinierne er vejledende og bør ikke benyttes for håndfast ved vurderingen af den enkelte besvarelse, der altid skal vurderes som en helhed.

Der kan tænkes besvarelser, der går på tværs af den skitserede systematik, og man kan forestille sig besvarelser, der mangler ét eller flere af de aspekter, der her omtales - men som alligevel må bedømmes som udmærkede.

Vi skal også understrege, at en suveræn besvarelse af ét delspørgsmål udmærket kan kompensere for mangler i besvarelsen af andre delspørgsmål.

Vi minder ligeledes om, at retstavning og korrekt sproganvendelse er en vigtig del af evalueringsgrundlaget - sproglig korrekthed er et centralt aspekt ved formidling.

Endelig vil vi gerne pointere, at selv om vi i spørgsmålsformuleringerne ikke eksplicit henviser til fællesdel eller delspørgsmål, skal besvarelser, der udnytter sammenhænge i opgavesættet, honoreres for det.

Generelle bemærkninger om evaluering af besvarelser med gruppeforberedelse.

De to opgavesæt (hhv. 2007-5-1 og 2007-5-3) er, som det fremgår, IKKE identiske.

Delopgave B og D er ens, mens der er forskel på fællesdelene og delopgave C.

(Formuleringen i spørgsmål C3 i 2007-5-3 er naturligvis udformet af hensyn til elevernes muligheder for at drøfte denne delopgave i forberedelsestiden).

Forsøgsopgaven stiller andre krav end standardopgaven, både hvad angår vidensanvendelse og selvstændig struktureringsevne, og derfor er der udarbejdet separate rettevejledninger.

Fællesdel, opgave A. Standardopgave. 2007-5-1.

- 1. Sammenlign de opfattelser af den danske velfærdsstats udvikling som kommer til udtryk i bilag A1, A2 og A3.*

Den suveræne besvarelse (11-13)

fokuserer på bilagenes opfattelser af de ændringer der er sket i den danske velfærdsstat ("den danske velfærdsstats udvikling") og foretager en præcis sammenligning af bilagene hvor såvel forskelle som ligheder mellem bilagenes opfattelser fremhæves. Det er ikke afgørende, om sammenligningen gennemføres som en tværgående fremstilling eller som redegørelser for de tre bilag efterfulgt af en fyldig og nuanceret sammenfatning – det afgørende er, at besvarelsen

demonstrerer en solid forståelse af de enkelte bilags opfattelser af velfærdsstatens udvikling og at der eksplicit fremhæves ligheder og forskelle mellem de tre bilags opfattelser:

A1/A2: Overordnet set er der enighed mellem Johannes Andersen og Mikkel Nielsen om at der har bredt sig en opfattelse af at velfærdsstaten udgør en begrænsning for den enkelte borger. Forskellen er, at mens Mikkel Nielsen opfatter det som selve velfærdsstatens ”logik”, at den spekulerer i og fremmer svaghed og hjælpeløshed og hæmmer personligt initiativ og ansvar (selv ikke ”noget-for-noget” kan ændre på det), så fremhæver Johannes Andersen at velfærdsstaten grundlæggende har skiftet karakter og er blevet underlagt ”snævre økonomiske kalkuler” således at borgerne – i øvrigt i takt med individualiseringen – mere og mere opfatter velfærdsstaten som en omkostning og en begrænsning og dermed ”kommer til at tænke som bruger med ansvar for sig selv og mindre som borger med ansvar for det fælles.”

A1/A3: Johannes Andersen og Ove Pedersen er grundlæggende enige om at velfærdsstaten har skiftet karakter og indhold, men hvor Johannes Andersen opfatter dette som et resultat af individualisering og skiftende regerings prioritering og beklager at der lægges ”mindre og mindre vægt på værdier, på social ansvarlighed og på samfundsmæssigt engagement” så nøjes Ove Pedersen med at konstatere, at skiftet fra ”fordelingsstat” til konkurrencestat” er affødt af udviklingen i den internationale økonomi og at konkurrencestatens fokus på og ”knivskarpe målrettedhed” mod ”hin enkeltes” kompetencer, arbejdsmarkedsparathed og konkurrencedygtighed har gjort velfærdsstaten til en positiv faktor i fremtidens sikring af landets konkurrenceevne og skabt et nyt grundlag for solidariteten i samfundet.

A2/A3: Det kan være vanskeligt at fremhæve umiddelbare lighedspunkter mellem opfattelserne i bilag A2 og A3 (hvorfor dette krav da heller ikke må opfattes for rigtigt). Det afgørende er her, at de to bilag – indenfor hvad man kunne kalde en borgerlig/liberal forståelsesramme – har to diametralt modsatte opfattelser af hvordan den enkelte borger/det enkelte menneske sættes i stand til at klare sig i en globaliseret verden: en traditionel – markedsorienteret – ”frisættelse” af det enkelte menneskes kræfter og fornuft (A2) overfor en opfattelse af velfærdsstaten som ”en positiv faktor”, der ved hjælp af incitament og målrettet politik ønsker at investere i den enkeltes kompetencer og konkurrencedygtighed (A3).

Det trækker op eller kompenserer for mangler hvis bilagenes opfattelser karakteriseres ved inddragelse af f.eks. politiske ideologier, velfærdsstatsmodeller, overvejelser om stat, marked og civilsamfund eller konkrete eksempler fra de senere års debat om velfærdsstaten, men det er ikke et krav til den suveræne besvarelse.

Den middelgode besvarelse

vil typisk forme sig som en ret bilagsnær redegørelse for de tre bilags opfattelser af den danske velfærdsstats udvikling efterfulgt af en kort sammenfatning hvor bilagenes opfattelser holdes op mod hinanden. Det er med andre ord et krav, at besvarelsen indeholder overvejelser om hvordan bilagene kan sammenlignes, men manglende præcision og en vis usikkerhed må tolereres.

Besvarelser, der demonstrerer en vis usikkerhed i forståelsen af de enkelte bilags opfattelser – ikke mindst bilag A3 – kan også forekomme.

Den netop beståede besvarelse

indeholder tre – delvist ufokuserede/evt. refererende - redegørelser for de tre bilags opfattelser af den danske velfærdsstats udvikling. Der er gjort forsøg på at sammenligne bilagenes opfattelser, men selve sammenligningen og omgangen med faglige begreber i øvrigt er manglefuld og/eller præget af usikkerhed.

Den ikke beståede besvarelse

har store problemer med blot at læse og forstå de tre bilag og derfor også ude af stand til – på et fagligt grundlag – at sammenligne dem. Besvarelser der – helt uargumenteret – erklærer sig enige med det ene af bilagene eller på normativ vis fremturer med ”at det da også er for galt” kan forekomme.

Fællesdel, opgave A. Forsøgsopgave. 2007-5-3.

1. *Sammenlign de opfattelser af den danske velfærdsstats udvikling som kommer til udtryk i bilag A1, A2 og A3.*

Besvarelsen skal indeholde overvejelser om stat, marked og det civile samfund.

Den suveræne besvarelse (11-13)

fokuserer på bilagenes opfattelser af de ændringer der er sket i den danske velfærdsstat (”den danske velfærdsstats udvikling”) og foretager en præcis sammenligning af bilagene hvor såvel forskelle som ligheder mellem bilagenes opfattelser fremhæves. Overvejelser om stat, marked og det civile samfund skal inddrages, men ikke nødvendigvis som fokus for sammenligningen af bilagenes opfattelser. Det er ikke afgørende, om sammenligningen gennemføres som en tværgående fremstilling eller som redegørelser for de tre bilag efterfulgt af en fyldig og nuanceret sammenfatning – det afgørende er, at besvarelsen demonstrerer en solid forståelse af de enkelte bilags opfattelser af velfærdsstatens udvikling og at der eksplicit fremhæves ligheder og forskelle mellem de tre bilags opfattelser:

A1/A2: Overordnet set er der enighed mellem Gamst/Rich og Mikkel Nielsen om at der har bredt sig en opfattelse af at velfærdsstaten breder sig ud over stadig flere af tilværelsens områder (koloniserer/udvider aktionsradius). Forskellen er, at mens Mikkel Nielsen opfatter det som selve velfærdsstatens ”logik”, at den spekulerer i og fremmer svaghed og hjælpeløshed og hæmmer personligt initiativ og ansvar (selv ikke ”noget-for-noget” kan ændre på det), så fremhæver Gamst/Rich, at markedsgørelsen af den offentlige sektor koloniserer alle offentlige domæner og tager magten fra civilsamfundet, således at de offentlige ydelser bliver varer og borgerne konsumenter med den konsekvens, at de omstillingsparate bliver vindere, mens restgruppen marginaliseres og opfattes som snyltere.

A1/A3: Gamst/Rich og Ove Pedersen er grundlæggende enige om at velfærdsstaten har skiftet karakter og er blevet mere indgribende i forhold til den enkelte borger, men hvor Gamst/Rich opfatter konkurrencesamfundets krav som markedsgørelse og kolonisering skabt af borgerlige og socialdemokratiske politikere, med deraf følgende pres på den enkelte samt angst for fremtiden og globaliseringen, så nøjes Ove Pedersen med at konstatere at skiftet fra ”fordelingsstat” til konkurrencestat” er affødt af udviklingen i den internationale økonomi og at konkurrencestatens fokus på og ”knivskarpe målrettedhed” mod ”hin enkeltes” kompetencer, arbejdsmarkedsparathed og konkurrencedygtighed har gjort velfærdsstaten til en positiv faktor i fremtidens sikring af landets konkurrenceevne og skabt et nyt grundlag for solidariteten i samfundet.

A2/A3: Det kan være vanskeligt at fremhæve umiddelbare lighedspunkter mellem opfattelserne i bilag A2 og A3 (hvorfor dette krav da heller ikke må opfattes for rigtigt). Det afgørende er her, at de to bilag – indenfor hvad man kunne kalde en borgerlig/liberal forståelsesramme – har to diametralt modsatte opfattelser af, hvordan den enkelte borger/det enkelte menneske sættes i stand til at klare sig i en globaliseret verden: en traditionel – markedsorienteret – ”frisættelse” af det enkelte menneskes kræfter og fornuft (A2) overfor en opfattelse af velfærdsstaten som ”en positiv faktor”,

der ved hjælp af incitament og målrettet politik ønsker at investere i den enkeltes kompetencer og konkurrencedygtighed (A3).

Det trækker op eller kompenserer for mangler hvis bilagenes opfattelser karakteriseres ved inddragelse af f.eks. politiske ideologier, velfærdsstatsmodeller eller konkrete eksempler fra de senere års debat om velfærdsstaten, men det er ikke et krav til den suveræne besvarelse.

Den middelgode besvarelse

vil typisk forme sig som en ret bilagsnær redegørelse for de tre bilags opfattelser af den danske velfærdsstats udvikling efterfulgt af en kort sammenfatning hvor bilagenes opfattelser holdes op mod hinanden. Det er med andre ord et krav, at besvarelsen indeholder overvejelser om hvordan bilagene kan sammenlignes, ligesom det er et krav at den indeholder overvejelser om stat, marked og det civile samfund, men manglende præcision og en vis usikkerhed må tolereres. Besvarelser, der demonstrerer en vis usikkerhed i forståelsen af de enkelte bilags opfattelser – ikke mindst bilag A3 – kan også forekomme.

Den netop beståede besvarelse

indeholder tre – delvist ufokuserede/evt. refererende - redegørelser for de tre bilags opfattelser af den danske velfærdsstats udvikling. Der er gjort forsøg på at sammenligne bilagenes opfattelser og/eller inddrage overvejelser om stat, marked og det civile samfund, men såvel sammenligningen som omgangen med faglige begreber er mangelfuld og/eller præget af usikkerhed.

Den ikke beståede besvarelse

har store problemer med blot at læse og forstå de tre bilag (herunder begreberne stat, marked og det civile samfund) og derfor også ude af stand til – på et fagligt grundlag – at sammenligne dem. Besvarelser der – helt uargumenteret – erklærer sig enige med det ene af bilagene eller på normativ vis fremturer med ”at det da også er for galt” kan forekomme.

Delopgave B: EU's landbrugspolitik.

2. Undersøg, hvad der af materialet i bilag B1 kan udledes om EU's landbrugspolitik.

Den suveræne besvarelse (11-13)

anvender det statistiske materiale til en nuanceret udlægning af EU's landbrugspolitik med fokus på landbrugspolitikens andel af det samlede budget og landbrugets økonomiske betydning for medlemslandene, udviklingen i landbrugsstøtten og sammensætningen af støtten både direkte og indirekte støtte samt landbrugsstøttens fordeling på landbrug.

Der demonstreres faglig sikkerhed, overblik og forståelse af sammenhængene i læsning og forståelse af figurene.

De forhold der kan fremhæves om EU's landbrugspolitik er:

- at landbrugspolitikken sammen med strukturforanstaltningerne udgør hovedparten af EU's samlede budget (ca. 80 %), og at landbrugspolitikken stadig udgør den største post (381 mia. kroner eller 42 %)

- at landbrugsproduktionens værdi i pct. af de enkelte landes BNP udgør en relativ beskedent andel men med fremhævelse af visse lande, hvor det sammenlignet med de øvrige betyder mere. Målt i forhold til EU-15 drejer det sig i særlig grad om Grækenland, Spanien, Portugal og Finland, men

også Frankrig, Irland og Italien bør fremhæves ikke mindst fordi vi hermed blandt EU-15 har fået udpeget nogle toneangivende landbrugsvenlige lande.

- at udviklingen i landbrugsstøttens udgifter målt i mia. euro (løbende pris) har været stigende indtil midt/slut 90'erne, hvorefter den stagnerer, og at denne udvikling dækker over en omlægning af støttens sammensætning fordelt på eksportstøtte, markedsstøtte, arealstøtte og landdistriktstøtte.

- at støtten ikke alene kan ses som direkte støtte men også indirekte støtte i form af højere forbrugerpriser, og at der også her har været en udvikling i støttens andel af produktionsværdien (aftagende fra godt 50 % til ca. 45 %), og ikke mindst i sammensætningen af støtten fordelt på den direkte støttes andel af produktionsværdien (stigende fra ca. 10 % til godt 20 %) og den indirekte støtte (aftagende fra ca. 40 % til ca. 20 %).

- at landbrugsstøtten er skævt fordelt på landbrug (20 % modtager 80 % af støtten)

Det afgørende for den suveræne besvarelse er ikke, at hver enkelt figur er gennemgået i detaljer, men at det faglige overblik anvendes til at konkludere på landbrugsstøttens udvikling og sammensætning.

Det trækker op eller kompenserer for mangler, hvis der i besvarelsen inddrages supplerende statistisk materiale, viden om EU's landbrugspolitik og EU's landbrugsreformer, og/eller hvis der foretages enkle beregninger.

Den middelgode besvarelse

vil typisk holde sig tæt til bilagsmaterialet. Besvarelsen redegør for de fem figurer i bilag B1 hver for sig med fokus på enkelte overordnede sammenhænge, men demonstrerer dog en faglig forståelse i behandlingen af materialet, og evne til at udlede mindre nuancerede konklusioner om landbrugsstøttens udvikling og/eller sammensætning.

Den netop beståede besvarelse

indeholder typisk en mere overfladisk eller mangelfuld gennemgang af materialet. Behandlingen af materialet er usikker, men det er et krav, at enkelte konklusioner om EU's landbrugspolitik er fremhævet under vejs.

Den ikke beståede besvarelse

har store problemer med at forstå både opgaveformuleringen og bilagsmaterialet. Gennemgangen af materialet er præget af tilfældigheder og/eller faglige fejl og mangler.

3. Diskutér, hvilke økonomiske og politiske problemer der er forbundet med "at fjerne landbrugsstøtten helt". (citater fra bilag B2)

Besvarelsen skal tage udgangspunkt i bilag B2.

Den suveræne besvarelse (11-13)

benytter selvstændigt bilaget og en sikker faglig viden til et nuanceret svar på de økonomiske og politiske problemer der er forbundet med en afvikling af landbrugsstøtten.

De fleste besvarelser vil tage udgangspunkt i de overvejende økonomiske problemstillinger, der kan udledes af bilaget, hvorefter de politiske problemer inddrages og behandles, men andre tilgange til opgaven kan også vurderes som suveræne.

De økonomiske og politiske problemer, der bl.a. kan behandles i besvarelsen er;

- landbrugsstøttens materialisering i jorden og de fordelingsmæssige konsekvenser
- påvirkning af verdensmarkeds- og forbrugerpriser og disses økonomiske konsekvenser

- landbrugets konkurrenceevne internt i EU og eksternt i forhold til et verdensmarked
- WTO's betydning for en afvikling af landbrugsstøtten
- landbrugets økonomiske og politiske betydning i udvalgte EU-lande
- landbrugspolitikens andel af EU's budget og forholdet mellem bidragsydere og nydere i EU
- landbrugspolitikken set i lyset af resultaterne af tidligere landbrugsreformer
- landbrugspolitikken og forhandlingerne om en ny "mini-traktat".

Det er ikke et krav, at alle disse forhold behandles systematisk i besvarelsen. Tværtimod kan det være en fordel, at besvarelsen koncentrerer sig om få problemer, som behandles grundigt og med fagligt overblik dvs. den suveræne besvarelse kan meget vel diskutere enkelte økonomiske og politiske problemer tværgående.

Den middelgode besvarelse

tager udgangspunkt i bilagets opfattelse og inddrager supplerende relevant viden. Den middelgode besvarelse kan enten være formet som et modsvar eller en opbakning til Michael Møllers synspunkt eller fokuseres overvejende på økonomiske eller politiske problemer, hvor bilaget kun udnyttes sporadisk. Argumentationen er mindre nuanceret, men indeholder elementer, som påpeger problemer vedrørende en fjernelse af EU's landbrugsstøtte.

Den netop beståede besvarelse

vil typisk gengive synspunkterne i bilaget og vise overfladisk viden om EU's landbrugspolitik uden en diskussion.

Der vises dog en simpel forståelse af enkelte problemer vedrørende en fjernelse af EU's landbrugsstøtte.

Den ikke beståede besvarelse

har store problemer med forståelsen af opgaveformuleringen, og vil have en postulerende karakter og afsløre grundlæggende faglige problemer - eller der vil være tale om ren bilagsreferat.

Delopgave C: Venstres dilemma? Standardopgave. 2007-5-1.

2. *Undersøg, hvad der kendetegner Venstres vælgere.*

Den suveræne besvarelse (11-13)

læser tabel- og figurmaterialet nuanceret og sikkert. Besvarelsen giver en karakteristik af Venstres vælgere og dokumenterer undersøgelsen ved relevante nedslag i materialet. Undersøgelsen påpeger f.eks.

- tabel 1: at Venstres vælgere er middelklasse, dvs. har indkomst over gennemsnittet, bor i egen bolig, har relativt kortere uddannelser, og at kvinder og arbejdere er svagt underrepræsenteret
- figur 1: at Venstres vælgere fra 2001 til 2006 har foretaget et skifte i prioriteringen mellem skattelettelser og velfærdsforbedringer (og dermed fulgt en generel trend), men samtidig hører blandt de mindst velfærdsivrige
- figur 2: at Venstres vælgere er blevet mere orienterede mod økonomisk lighed, selv om opinionsbalancen stadig er negativ
- figur 3: at Venstres vælgere er dem, der mest massivt bakker op omkring skattestoppet

- figur 4: at Venstres vælgere stort set er repræsentative med hensyn til integrationsholdninger.

Undersøgelsen afsluttes med en sammenfatning eller konklusion, der giver en nuanceret profil af Venstres vælgere ved at sammenholde dem med "alle" og/eller øvrige partier, f.eks. borgerlige partier.

Det trækker op eller kompenserer for mangler, hvis vælgerprofilen uddybes ved henvisning til tal fra Samfundsstatistik. Det trækker ligeledes op hvis der demonstreres viden om den konkrete politik, som Venstre har været med til at gennemføre. På samme måde, hvis der er perspektiverende overvejelser omkring vælgeradfærd, ideologiernes rolle, generelle samfundsforandringer og lignende.

Den middelgode besvarelse

har en sikker forståelse af tabel- og figurmaterialet. Den fremdrager hovedtrækkene i Venstres vælgergrundlag, men kan have en tendens til en mere mekanisk gennemgang. Det er dog et krav til den middelgode besvarelse at Venstres vælgere undervejs eller afslutningsvis får en sammenfattende karakteristik.

Den netop beståede besvarelse

kan foretage en aflæsning af materialet, men er karakteriseret ved enten at være unuanceret og overfladisk eller upræcist.

Den ikke beståede besvarelse

vil typisk indeholde grove fejlslutninger af materialet eller besvarelsen kan mangle fokus.

3. *Diskutér, hvad der kan forklare Venstres ledelses afvisning af de fire teser (bilag C2).
Besvarelsen skal desuden inddrage bilag C3.*

Den suveræne besvarelse (11-13)

inddrager på fokuseret og systematisk måde kasserne i Molins model i de mulige overvejelser, som kan ligge til grund for Venstre-ledelsens beslutning til at afvise forslagene, der signalerer klassisk liberalistiske synspunkter. En besvarelse kunne fremholde:

- *Ideologi- og værdifaktoren:* liberalismen som Venstres ideologiske arvegods
- *Popularitetsfaktoren:* den ændrede holdning blandt vælgerne til velfærds- og lighedstemaerne, jfr. fig. 1 og 2, men samtidig skattespørgsmålets popularitet (fig. 3)
- *Kontinuitetsfaktoren:* hensynet til valgløfterne 2001 og 2005 (kontraktpolitikken), men også til Venstres mere liberalistiske standpunkter før 2001 (= "dilemmaet")
- *Den parlamentariske faktor:* Hensynene til flertallet i folketinget, dvs. på den ene side regeringspartneren de Konservative (som ønsker skattelettelser) og til Dansk Folkeparti (som ønsker mere velfærd)

og konkluderer at hensynene til popularitet, kontinuitet (i form af kontraktpolitikken) og den parlamentariske faktor har været afgørende for ledelsens afvisende standpunkt.

Det er ikke noget krav, at præcis disse argumenter fremdrages. Afgørende for bedømmelsen er den sikre forståelse af modellen og af den ændrede placering af Venstre efter 2001, hvor det

liberalistiske element nedtones i forhold til en ny profil med større vægt på velfærds- og nypolitiske dagsordener.

Det trækker op eller kompenserer for fejl og mangler, hvis der fokuseres på Venstre-ledelsens ”dilemma”, dvs. afvejningen af hensynet til det liberalistiske arvegods og de gamle kernevælgere og ønsket om at fastholde de nye vælgergrupper efter 2001. Det trækker ligeledes op, hvis der

- demonstreres viden om et partis organisatoriske opbygning
- inddrages aktuel viden omkring dannelsen af NyAlliance med skattelettelser på programmet, MF Leif Mikkelsens afhopning, henvisninger til ”fortilfælde” (Eva Kjer Hansen) mv.
- på relevant vis foretages metodiske overvejelser over anvendelse af forklaringsmodeller.

Den middelgode besvarelse

har en forståelse af forslagsstillernes ændringsforslag som liberalistiske eller kontroversielle.

Modellen inddrages på relevant vis i en besvarelse af spørgsmålet, men kan savne systematik, præcision eller udtømmende indhold, ligesom materialet i bilag C1 ikke nødvendigvis inddrages. Besvarelsen indeholder en konklusion, der begrundet valget af standpunkt.

Den netop beståede besvarelse

gør et forsøg på at anvende modellen på bilagsmaterialet. Den kan dog savne præcis forståelse af, hvorfor forslagene er kontroversielle i den nuværende situation, ligesom modellen bruges overfladisk eller med fejllæsninger af enkelte variable. Manglende modelforståelse kan dog opvejes ved relevant inddragelse af viden om Venstres aktuelle ”dilemmaer”.

Den ikke beståede besvarelse

er karakteriseret ved en mangel på forståelse af forslagenes kontroversielle karakter. Manglende modelforståelse og –anvendelse bliver ikke kompenseret ved inddragelse af relevant viden.

Delopgave C: Venstres dilemma? Forsøgsopgave. 2007-5-3.

2. Undersøg, hvad der kendetegner Venstres vælgere.

Den suveræne besvarelse (11-13)

læser tabel- og figurmaterialet nuanceret og sikkert. Besvarelsen giver en karakteristik af Venstres vælgere og dokumenterer undersøgelsen ved relevante nedslag i materialet. Undersøgelsen påpeger f.eks.

- tabel 1: at Venstres vælgere er middelklasse, dvs. har indkomst over gennemsnittet, bor i egen bolig, har relativt kortere uddannelser, og at kvinder og arbejdere er svagt underrepræsenteret
- figur 1: at Venstres vælgere fra 2001 til 2006 har foretaget et skifte i prioriteringen mellem skattelettelser og velfærdsforbedringer (og dermed fulgt en generel trend), men samtidig hører blandt de mindst velfærdsivrige
- figur 2: at Venstres vælgere er blevet mere orienterede mod økonomisk lighed, selv om opinionsbalancen stadig er negativ
- figur 3: at Venstres vælgere er dem, der mest massivt bakker op omkring skattestoppet
- figur 4: at Venstres vælgere stort set er repræsentative med hensyn til integrationsholdninger

Undersøgelsen afsluttes med en sammenfatning eller konklusion, der giver en nuanceret profil af Venstres vælgere ved at sammenholde dem med "alle" og/eller øvrige partier, f.eks. borgerlige partier.

Det trækker op eller kompenserer for mangler, hvis vælgerprofilen uddybes ved henvisning til tal fra Samfundsstatistik. Det trækker ligeledes op hvis der demonstreres viden om den konkrete politik, som Venstre har været med til at gennemføre. På samme måde, hvis der er perspektiverende overvejelser omkring vælgeradfærd, ideologiernes rolle, generelle samfundsforandringer og lignende.

Den middelgode besvarelse

har en sikker forståelse af tabel- og figurmaterialet. Den fremdrager hovedtrækkene i Venstres vælgergrundlag, men kan have en tendens til en mere mekanisk gennemgang. Det er dog et krav til den middelgode besvarelse, at Venstres vælgere får en sammenfattende karakteristik.

Den netop beståede besvarelse

kan foretage en aflæsning af materialet, men er karakteriseret ved enten at være unuanceret og overfladisk eller upræcist.

Den ikke beståede besvarelse

vil typisk indeholde grove fejllæsninger af materialet eller besvarelsen kan mangle fokus.

3. Diskutér, hvad der kan forklare Venstres ledelses afvisning af de fire teser (bilag C2).

Besvarelsen skal indeholde overvejelser om, hvad der kan forklare politiske partiers adfærd – bilag C3 kan inddrages.

Den suveræne besvarelse (11-13)

inddrager på fokuseret og systematisk måde kasserne i Molins model eller med anden tilsvarende model eller begreber/teorier over partiers adfærd i de mulige overvejelser, som kan ligge til grund for Venstre-ledelsens beslutning til at afvise forslagene, der signalerer klassisk liberalistiske synspunkter. En mulig besvarelse kunne fremholde

- *Ideologi- og værdifaktoren:* liberalismen som Venstres ideologiske arvegods
- *Popularitetsfaktoren:* den ændrede holdning blandt vælgerne til velfærds- og lighedstemaerne, jfr. fig. 1 og 2, men samtidig skattepørgsmålets popularitet (fig. 3)
- *Kontinuitetsfaktoren:* hensynet til valgløfterne 2001 og 2005 (velfærdslofterne i kontraktpolitikken), men også til Venstres mere liberalistiske standpunkter før 2001 (= "dilemmaet")
- *Den parlamentariske faktor:* Hensynene til flertallet i folketinget, dvs. på den ene side regeringspartneren de Konservative (som ønsker skattelettelse) og til Dansk Folkeparti (som ønsker mere velfærd)

og konkluderer at hensynene til popularitet, kontinuitet (i form af kontraktpolitikken) og den parlamentariske faktor har været afgørende for ledelsens afvisende standpunkt.

Andre modeller eller teorier om partiers adfærd kan give lige så suveræne besvarelser, f.eks.

- Downs teori om stemmemaksimering
- Downs og Rational Choice teori om kampen om medianvælgeren
- teorier om vælgeradfærd, f.eks. værdi-, interesse- og policyperspektivet.

Det er ikke noget krav, at præcis disse argumenter fremdrages. Afgørende for bedømmelsen er den sikre forståelse af den ændrede placering af Venstre og Venstres vælgergrupper efter 2001, hvor det liberalistiske element nedtones i forhold til en større vægt på velfærds- og nypolitiske dagsordener. Det trækker op eller kompenserer for fejl og mangler, hvis der fokuseres på Venstre-ledelsens "dilemma", dvs. afvejningen af hensynet til det liberalistiske arvegods og de gamle kernevælgere og ønsket om at fastholde de nye vælgergrupper efter 2001. Det trækker ligeledes op, hvis der

- demonstreres viden om et partis organisatoriske opbygning
- inddrages aktuel viden omkring dannelsen af NyAlliance med skattelettelser på programmet, MF Leif Mikkelsens afhopning, henvisninger til "fortilfælde" (Eva Kjer Hansen) mv.
- på relevant vis foretages metodiske overvejelser over anvendelse af forklaringsmodeller

Den middelgode besvarelse

har en forståelse af forslagsstillernes ændringsforslag som liberalistiske eller kontroversielle.

- modellen inddrages i en besvarelse af spørgsmålet, men kan savne systematik, præcision eller udtømmende indhold, ligesom materialet i bilag A ikke nødvendigvis inddrages.
- Eller relevante begreber/viden omkring parti- og vælgeradfærd inddrages.

Besvarelsen indeholder en konklusion, der begrundet valget af standpunkt.

Den netop beståede besvarelse

gør et forsøg på at anvende modellen eller viden om parti- og vælgeradfærd på bilagsmaterialet. Den kan dog savne forståelse af, hvorfor forslagene er kontroversielle i den nuværende situation. Omvendt kan manglende model- eller begrebsanvendelse opvejes ved inddragelse af viden om Venstres aktuelle "dilemmaer".

Den ikke beståede besvarelse

er karakteriseret ved en mangel på forståelse af forslagenes kontroversielle karakter. Manglende modelforståelse og –anvendelse bliver ikke kompenseret ved inddragelse af relevant viden.

Delopgave D: Forbrug

2. Undersøg udviklingen i privatforbrug og forbrugsmønstre

Besvarelsen skal ske på grundlag af materialet i bilag D1 og understøttes af beregninger.

Den suveræne besvarelse (11-13)

konkluderer entydigt, at der i den 40-årige periode er sket mere end en fordobling i det danske privatforbrug, og at denne vækst har været nogenlunde jævnt fordelt over perioden.

På grundlag af tabel 2 og 3 identificeres udviklingen i forbrugsmønstre med fagligt overblik, således at hovedtrækkene fremholdes og ikke drukner i detaljer eller procenttal. De beregninger, der skal være knyttet til besvarelsen, ligger primært i bearbejdelsen af tabel 2.

Her vil den suveræne besvarelse uden fejl sætte forbruget af de udvalgte varegrupper i relation til det samlede privatforbrug i de to år 1966 og 2005. Af disse beregninger fremgår det, at forbruget af "basale varegrupper": Fødevarer, drikkevarer, beklædning og fodtøj samt boligudstyr relativt fylder mindre i 2005 end i 1966 – mens de andre varegrupper relativt fylder mere – eller meget mere (de to nederste varegrupper).

Oplysningerne i tabel 3 kan udnyttes på flere måder – den suveræne besvarelse ser, at ”nye opfindelser” (i forskelligt tempo) i perioden bliver hvermandseje. Og at forholdet mellem husejere og lejere ikke udvikler sig.

Tabel 1 inddrages, så det er tydeligt at den faglige forståelse af tabellens begreber ”forbrugskvot” og ”opsparingskvot” er på plads – og endelig udnyttes figur 2 til ræsonnementer om ”shopping” – dvs. forbrug - som en social aktivitet, der er stærkt køns- og aldersbetinget.

Det trækker op eller kompenserer for mangler, hvis der inddrages supplerende statistisk materiale fra hjælpemidlerne, eller hvis udviklingen kommenteres med relevant økonomisk eller metodisk viden (f. eks. om kategoriseringerne i tabel 2 eller om forbrugskvoten på over 100%).

Den middelgode besvarelse

demonstrerer god forståelse af opgavens problemstilling, men identifikationen af hovedtræk i forhold til detaljer er mindre overbevisende; beregningerne er gennemgående relevante, men enkelte fejl kan mødes. Udnyttelsen af dele af materialet kan være mindre overbevisende og det faglige overblik mindre sikkert.

Den netop beståede besvarelse

redegør typisk for tabeller og figurer uden eksplicit at fremhæve eller identificere de centrale udviklingslinier. Beregningerne er få, mangelfulde eller behæftet med fejl.

Opgavens problemstilling er nok forstået, men besvarelsen er ufokuseret og uden egentlig faglig bearbejdning.

Den ikke beståede besvarelse

indeholder helt ufordøjede tabel- og figur gennemgange uden relevante beregninger – eller nøjes med at kommentere enkelte dele af materialet.

3. Diskutér, hvilke økonomiske og sociologiske forhold, der kan forklare væksten i privatforbruget. Besvarelsen skal tage udgangspunkt i bilag D2.

Den suveræne besvarelse (11-13)

udnytter overbevisende de muligheder for at demonstrere sit faglige overblik, der ligger i opgaveformuleringen. Teksten i bilag D2 lægger op til en diskussion af, hvilke mekanismer, der ligger bag ”forbrugerismen”, men besvarelsen skal også rumme viden om produktionssiden – udviklingen i produktivitet, drivkræfterne i markedsøkonomien.

Såvel besvarelser, der vægter denne del af det økonomiske kredsløb – produktions- og produktivitetssiden højest – som besvarelser, der fokuserer på efterspørgselssiden og de sociologiske og socialpsykologiske forhold, der i den moderne markedsøkonomi stimulerer forbruglysten og hermed efterspørgslen – tilsyneladende til det grænseløse – kan vurderes som suveræne. Det afgørende er, at besvarelsen anvender faglig viden/begreber og demonstrerer fagligt overblik i diskussionen.

Det trækker op eller kompenserer for mangler hvis speciel viden (f. eks. om marketingsforhold, om innovationsbehovet i vidensøkonomien, om sammenhæng mellem identitet og forbrug) inddrages – eller hvis dybden i den faglige viden og ræsonnementerne er meget overbevisende.

Den middelgode besvarelse

vil tage mere direkte udgangspunkt i bilag D2. Der vil således kunne ses besvarelser, der i for høj grad koncentrerer sig om de ”sociologiske forhold” og delvist glemmer de økonomiske mekanismer, der ligger bag ved eller muliggør væksten i privatforbruget – og på samme måde kan de sociologiske mekanismer bag det stigende forbrug være kursorisk behandlet.

For at en besvarelse kan vurderes som middelgod, skal der dog være elementer af viden om de bagvedliggende såvel økonomiske som sociologiske drivkræfter.

Den netop beståede besvarelse

indeholder typisk en redegørelse for bilag D2 efterfulgt af en diskussion af enkelte – mere eller mindre relevante - forhold, der kan have betydning for væksten i privatforbruget.

Den ikke beståede besvarelse

er kendetegnet ved en mangelfuld forståelse af selve opgaveformuleringen. Eller den kan være så normativt udformet, (f. eks. rettet mod ”den vestlige verdens overforbrug” eller ”spildet af reklamepenge”), at den ikke rummer noget forsøg på en egentlig besvarelse.

God fornøjelse og venlige hilsener,
på opgavekommissionens vegne,
Peter Lundberg Thomsen.